

Warszawa, 10-09-2024

Prof. dr hab. Aleksander Bursche

Wydział Archeologii

Uniwersytet Warszawski

Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego

dr. Martina Rundkvista

Obiektywna ocena osiągnięcia naukowego oraz istotnej aktywności naukowej dr. Martina Rudndkvista nie jest łatwa, gdyż trzeba już na wstępie udzielić jasnej odpowiedzi, w jakiej skali, czy raczej wedle jakich reguł, ma się ona obywać? Zupełnie inaczej będzie ona bowiem wyglądać, jeśli ocenimy ją mając na uwadze wyłącznie uprawianą współcześnie archeologię w Szwecji, a odmiennie gdy przyłożymy do niej miarę archeologii kontynentalnej. Odpowiedź na tak postawione pytanie jest jednak jednoznaczna i zdefiniowana w obowiązującej nas ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz wskazaniach Rady Doskonałości Naukowej.

W tej sytuacji już na wstępie muszę stwierdzić, że osiągnięcie naukowe kandydata moim zdaniem nie spełnia wymogów ustawowych, co uzasadnię w dalszej części recenzji. Dużo lepiej prezentuje się natomiast jego aktywność naukowa.

Bardzo lakoniczny i w części niezrozumiały autoreferat i wykaz osiągnięć naukowych napisane są niedbałym stylistycznie językiem, pozbawionym staranniejszej korekty, co może być jednak wybacalne w przypadku obcokrajowca, stosunkowo od niedawna wykładającego w Polsce.

Tytuł osiągnięcia naukowego brzmi "Kultura elitarna w szwedzkiej prowincji Östergötland, 400-1500 r. n.e." Takie regionalne studia przeprowadzone w szerokim, ponad

tysiącletnim horyzoncie czasowym od czasów Wędrówek Ludów do schyłku średniowiecza, na stosunkowo słabo rozpoznanym terenie, mogłyby być bardzo interesujące, gdyby zostały dokonane w sposób konsekwentny metodologicznie, z wykorzystaniem odpowiedniej ilości materiału archeologicznego, krytycznej analizy źródeł pisanych i przeprowadzone w pełnym wymiarze chronologicznym. Tymczasem cztery zgłoszone w dorobku opracowania nie spełniają tego wymogu. Pominięty jest przede wszystkim całkowicie bardzo istotny okres XI i XII w., tj. przyjmując uproszczony system chronologiczny Autora pomiędzy 1000 a 1200 r. Ta istotna luka nie została w żaden sposób uzupełniona albo choć wyjaśniona w autoreferacie.

Dwie ze zgłoszonych prac mają charakter krótkich monografii, z których pierwsza opublikowana w 2011 r. (*Mead-halls of the Eastern Geats. Elite Settlements and Political Geography AD 375–1000 in Östergötland, Sweden*. KVHAA, Handlingar, Antikvariska serien 49. Stockholm) jest swoistym, nasyconym podejściem romantycznym, poszukiwaniem czy też raczej hipotetyczną próbą wskazania na podstawie dość arbitralnie wybranych przesłanek możliwych, położonych na terenie prowincji Östergötland, osad centralnych (central places) zasiedlonych od okresu Wędrówek Ludów po X w. przez polityczne elity, w tym zwłaszcza lokalizacji tzw. długich domów halowych. Niestety w rezultacie niedostatecznego stanu badań archeologicznych regionu Östergötland, o czym autor wspomina w autoreferacie, w pracy tej nie zostały scharakteryzowane elementy kultury materialnej czy specyfika elit zamieszkujących tę szwedzką prowincję w niezwykle interesującym dla obszarów Skandynawii okresie, na przełomie starożytności i średniowiecza. W jakimś, choć niewielkim stopniu, mogą uzupełnić tę lukę dwa, napisane we współautorstwie artykuły zgłoszone jako osiągnięcie badawcze. Pierwszy z nich opublikowany wraz z H. Williamsem w 2008 r. (A Viking boat grave with amber gaming pieces excavated at Skamby, Östergötland, Sweden, *Medieval Archaeology* 52, 69-102) jest opracowaniem datowanego na IX wiek grobu łodziowatego, badanego przez dr. Rundkvista,

zawierającego unikalne, bursztynowe żetony do gry. Drugi, krótki tekst wydany w 2023 r. (*Gold-foil figures and human skulls in the royal hall at Aska, Hagebyhöga, Östergötland, Antiquity* 97/396, 1534-1547) jest analizą dwu kategorii znalezisk zarejestrowanych podczas badań prowadzonych przez habilitanta na terenie pierwszej zlokalizowanej osady centralnej na terenie Östergötland w Asky koło Vadstena, której datowanie autor określił na lata 650-1000. Na jej terenie przy zastosowaniu metod geofizycznych udało się zlokalizować i przebadać ślady największego jak do tej pory w Östergötland budynku halowego o długości niemal 50 m, powstałego wedle datowań autora w drugiej połowie VII w. i zniszczonego ok. 975 r.

Bez wątplenia zarówno sam ten obiekt, jak i znalezione w jego obrębie tzw. *Guldgubbar*, czyli wykonane ze złotej folii przedstawienia figuralne, czy bursztynowe żetony do gry z grobu łodziowatego mają bezpośredni związek z elitami terenów południowo-zachodniej Skandynawii. Niemniej jest to zdecydowanie zbyt skromny materiał aby w praktyce na podstawie tych dwu fragmentarycznie przebadanych stanowisk analizować rozwój i przemiany kultury elit badanej prowincji na przełomie starożytności i średniowiecza, czego zresztą Autor w żadnym z wyżej wspomnianych trzech tekstów się nie podejmuje.

W autoreferacie wnioski z tych studiów zostały sformułowane następująco: "Badania te pozwoliły stwierdzić znaczną mobilność elit na badanym obszarze. Stanowiska poświadczające ciągłość funkcji powiązanych z arystokracją, są niezwykle rzadkie. Najprawdopodobniej lokalni przywódcy posiadali liczne wiejskie dwory i przemieszczali się pomiędzy nimi, pozostawiając po sobie zapis archeologiczny, nie zawierający śladów niczego porównywalnego pod względem skali z takimi stanowiskami jak Gudme, Uppakra, czy Kaupang." Uważam, że wobec nikłej skali badań terenowych, są one sformułowane na wyrost i w każdej chwili może na terenie prowincji Östergötland zostać zlokalizowane stanowisko odgrywające rolę "central places", elitarnego centrum osadniczego. Większość znanych do tej

pory osad o takim charakterze została odkryta i badana w ostatnich dziesięcioleciach przy użyciu detektorów metali, dzięki amatorom - poszukiwaczom, którzy ze względu na istniejące prawodawstwo, nie mają w praktyce możliwości działania na terenie Szwecji.

Jak już wspominałem w zakresie dorobku naukowego kandydata mamy nie wypełnioną żadnymi opracowaniami ani nawet tekstem autoreferatu istotną lukę dotyczącą wieku XI i XII, niesłuchanie istotnego okresu dla przemian elit w Północnej Europie, na co wskazują analizy źródeł historycznych, archeologicznych i interdyscyplinarnych, zwłaszcza publikowane w bieżącym stuleciu.

Najobszerniejsza praca z zaprezentowanego dorobku naukowego kandydata wydana w 2019 r. (*At Home at the Castle. Lifestyles at the Medieval strongholds of Östergötland, AD 1200–1530*, Länsstyrelsen Östergötland, Linköping) dotyczy stylu życia w zamkach prowincji Östergötland w okresie późnego średniowiecza, wedle chronologii Autora w latach 1200-1530. Mam jednak poważne wątpliwości w jakim stopniu tę skądinąd interesującą pozycję można uznać za opracowanie o stricte naukowym charakterze. Nie jest ona bowiem analizą badań własnych autora, pogłębionych studiów a raczej rodzajem przewodnika, syntetycznego i poniekąd popularyzatorskiego omówienia różnych dziedzin życia w średniowiecznych zamkach terenów Östergötland.

Warto podkreślić, że dwa wspomniane wyżej artykuły, nie tworzące jednak komplementarnego cyklu, opublikowane zostały w czasopismach "Medieval Archaeology" i "Antiquity" znajdujących się w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b. Obie monografie wydane były jednak przez wydawnictwa, które w roku ich opublikowania nie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a.

W podsumowaniu stwierdzam, że w mojej opinii przedstawiony do recenzji dorobek naukowy kandydata jest nie wyczerpujący i nie satysfakcjonujący dla realizacji osiągnięcia

naukowego zatytułowanego "Kultura elitarna w szwedzkiej prowincji Östergötland, 400-1500 r. n.e.". Tym samym nie spełnia wymogów ustawowych, nie wnosząc znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny archeologia.

Natomiast dużo lepiej prezentuje się działalność naukowa i dydaktyczna dr. Rundkvista, bardzo mobilnego i aktywnego badacza terenowego, uczestnika wielu konferencji. Od 2012 r. był zatrudniony w charakterze wykładowcy na kontraktach w trzech szwedzkich uniwersytetach: w Kalmar, Umea i Göteborgu, a od stycznia 2020 r. pracuje na etacie adiunkta na Uniwersytecie Łódzkim. Prowadził zajęcia z szerokiego zakresu tematycznego od archeologii epoki metali czy historii krajobrazu Szwecji, po kwestie zarządzania dziedzictwem, a także ćwiczenia terenowe. Był promotorem dwu prac licencjackich i dwu magisterskich. Z wykładami gościnnymi był zapraszany na uniwersytety w Sztokholmie, Lundzie, Uppsali, Cambridge, Nottingham, Exeter, Chester, Tallinnie, Tartu oraz Minneapolis i Chapel Hill w Północnej Karolinie. Od 1992 r. opublikował łącznie sześć monografii oraz 60 artykułów naukowych i bardzo liczne teksty popularnonaukowe. Przez 20 lat był redaktorem bardzo poczytnego kwartalnika naukowego *Fornvännen, Journal of Swedish Antiquarian Research*, a także wielu książek. Miałem okazję wysłuchać jego interesujących wystąpień na kilku konferencjach, w tym prestiżowego Sachsensymposium, którego jest członkiem z wyboru.

Dr Rundkvist koordynował kilka kursów dotyczących szwedzkiego dziedzictwa kulturowego czy historii krajobrazu i turystyki. Od niemal 20 lat prowadzi także jeden z częściej odwiedzanych blogów archeologicznych *Aardvarchaeology*. Był długoletnim członkiem zarządu, a przez ostatnie trzy lata przewodniczącym Szwedzkiego Towarzystwa Popularyzacji Nauki i dwanaście lat współredagował wydawany przez nie kwartalnik. Na swoją aktywność terenową pozyskał łącznie ponad 150 grantów badawczych od różnych instytucji szwedzkich na sumę ponad 400 000 Euro.

W tej sytuacji istotność aktywności naukowej dr. Rundkvista, mając zwłaszcza na uwadze działalność terenową, popularyzatorską i dydaktyczną oceniam wysoko. Jednakże osiągnięcia naukowe oraz zgłoszony dorobek zostały w sposób niekorzystny dla kandydata dobrane i przedstawione w autoreferacie. Biorąc pod uwagę zwiększającą się mobilność naukową, w tym coraz liczniejszą grupę badaczy przyjeżdżających do Polski z krajów, gdzie obowiązują zupełnie inne zasady dotyczące habilitacji lub też habilitacji w ogóle nie ma, warto może zwrócić się do Ministerstwa i Rady Doskonałości Naukowej o zmianę istniejących zapisów ustawowych, umożliwiających chociażby przedstawienie autoreferatu i dorobku w języku angielskim.

W konkluzji muszę z przykrością jednak stwierdzić, że w mojej ocenie zaprezentowane osiągnięcia naukowe dr. Rundkvista, w powiązaniu z autoreferatem, nie wnoszą znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny archeologia. Nie spełnienia zatem wymogów, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 1-3 p.s.w.n.. ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz wymagań stawianych przez Radę Doskonałości Naukowej.

Podpisany elektronicznie przez

Aleksander Bursche; Uniwersytet Warszawski

16.09.2024

14:37:52 +02'00'

Prof. dr hab. Aleksander Bursche

VIDI-DECANUS

DZIEKAN
Wydziału Archeologii
prof. dr hab. Andrzej Michałowski